

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 14.

У НОВОМ САДУ 7. АПРИЛА 1888.

ГОД. IV.

У С П О М Е Н Е.

I. ПРВЕ ПЕСМЕ.

ПРИКАЗАНО Н. В. ЂОРИЋУ.

нег се с поља беше диг'о,
Свуд је само цветак био;

А ветар је лепи мириш
И у варош доносио.

Сељанке су долазиле

С корпицама пуним цвећа,

Да свак знаде, да свак купи

Прве знаке премалећа.

А учитељ, старац седи,

Једног јутра вес'о дође,

Па нас сретне у ред стави

И у поље с нама пође.

Раван пукла на широко

А по њојзи трава буја,

А по трави шарен цветак

Па га ветар све лелуја.

По пољани стадо ходи

Па блејећи траву пасе,

А у лугу скривен славуј

Удешава своје гласе.

Учитељ је дирнут стај'о

Па о богу зборит узе,

А у оку обасјаном

Заблисташе две-три сузе.

Слушах њега, гледах земљу

И небески ваздух плави —

А у мени узбуђеном

Тад се прва песма јави.

Настадоше свети дани,

Оживеше наде миле,

Србин хтеде да се дигне

И над сенком турске силе.

Србин беше мушки прег'о,

Да му име чисто сине;

Србин беше рат повео,

Да последњи оков скине.

Пуњене су бојне пушке,

Оштрени су јатагани,

Плакали су родитељи

Остављени, самохрани.

Невесте су, пратећ' војне,

С тешким срцем сузе лиле,

И сеје су милу браћу

Сузне у бој отправиле.

Трубила је труба звучна,

Лупао ја добош јасни,

Војници су одлазили

Чили, млади, витки, красни.

Све се листом беше дигло,

Да их српском жељом здрави —

У мом срцу узбуђеном

Тад се друга песма јави.

Опростих се са детињством,

И у младост сретан ступих,

Ал не бејаш рек'о : збогом !

Изрезаној школској клупи.

Свакога сам божјег дана

Пун раздраге школи иш'о,

Па бих често и понајлак

На далеко заобиш'о;

Јер већ беше чудна жеља

У младоме срцу моме —

У њему је била жеља :

Да се путем сретнем с њоме.

И сretoх је и гледах је

А и она гледа мене,

Али очи земљи спусти

А у лицу порумене.

Стидљиво ми поздрав прими

Па у други сокак сави —

А у моме срцу врелом

Трећи пут се песма јави.

*

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

Ох, прошло је од тог доба
 Доста лепих, сјајних дана,
 А доста је од тог доба
 И на срцу било рана!
 Свака туга, свака рана,
 Свака жеља, нада мила,

По једну је милу песму
 Иза себе оставила.
 Па и сада, кад помислим
 На негдашње своје дане,
 У грудма се песма буди
 А из ока суза кане.

Вл. М. Јовановић.

ПОСАВЧЕВА ТРЕШЊА.

НА ПИСАО ДР. И В А Н Т А В Ч А Р.

огађај је обичан, али је истинит.

Густо су падале пахуљице снијегне, кад је Посавчев Јаков стражарио стражу на Љубљанској тврдињи. Падао је и падао снијег те у бијело заодјео брјегове и долине свуда у наоколо. Зебло га, но ипак би му топлије закуцало срце, кад погледа према свом крају, који не може данас догледати, јер га сакриле снијегне магле.

»Зима је!« говорио је сам собом; »но не дај Боже, да се поломи под снијегом наша црница трешња. Кад би само — у добар час — стресли с ње снијег!«

Сјетио се трешње. Стајала је на зеленом хумку, а била висока као мали звоник на Погорској цркви. Дуб јој се раскокао па се лупила с њега кора у прољеће, да није било на дубу читава мјеста. Али сваког прољећа заодјела се црница цвијетом и свака и најмања гранчица бијелила се у свом одијелу, отканом од самог цвијећа. Изгледала је из далека као планинска главица, по којој је пао снијег. О Спасову пак притиснуо је гранчице при плод тако, да се повијале под њим, а незвани гости, врапци, косови и друга гладна и грлата дружба, скупа са стршљеновима, сјатили се одасвуд па кљуцали и кусали њен слатки род. И укућани могли се најести до миле воље трешања, чак им је преостајало, те су могли сушити и за бџнике, којима прија слатка чорба од куваних трешања.

Тог вечера сјетио се Јаков своје трешње, и у трену показа му се она у свој својој слави, у пуном цвијету, а са гранчица разлеже се пјесма крилатих гурмана, који једва чекају, да постане од тог цвијећа сладак плод.

Па и оног дана цвала је трешња, кад је Јаков полазио у војску. Њеним цвијетом окитио је свој шешир. Путујући са друговима у град, час је плакао, а час поцикивао. Говорио је, како му се мили ићи у војску, па би поцикнуо, а у себи је мислио, да је љепше умри-

јети код куће под цвјетном трешњом него па крвавом бојиншту, и заплакао се, али кришом, да когод не примијети да плаче. Кад је полазио, искитила му шешир сусједова Мара, која је такођер »његова«. Но Маре се чешће сјећао него црнице трешње. Па и право има: трешња цвате само једаред у години, а Мара носи још и сад на својим образима најдивнији цвијет, који не свехне ни онда, нити се осуши, кад се оспе снијег по земљи и дрвећу.

И о Мари је мислио тог вечера. Стајали су под трешњом, па се праштали.

»Хоћеш ли увијек моја бити? И онда кад одем у војску?« Питао је он, а очи му се напуниле суза.

»Увијек!« одговорила је она и откинула распцвјетану гранчицу па му задјенула за шешир. Свега се тога сјећао Јаков тог вечера.

»Зима је! Па шта за то! Опет ће гранути прољеће. Наша ће црница и опет цвати а ја ћу одлазити по мјесечини под — дјевојачки прозор.«

*

Ето и Спасова. Јакову рекли, да је одслужио своје, па да може кући. Кући није јавио, да је отпуштен. Хитао је преко гора, као да га вјетар носи, и приспјео до свог села, баш кад је оглашивало звоно са звоника, да је подне. Уморио се и задувао, па ипак му играло срце од весела, кад је разгледао долину, стојећи на зеленом хумку више очеве куће. По њивама и ливадама нема дјелаваца, сви су отишли кућама да ужинају.

Над њим се уздигла стара му познаница, трешња црница; па баш је црна, као да је полио небески отац прилом од врха до пања Све је врילו на њој од крилатих гостију, који дошли, да се наужију слатка плода.

»Не надају ми се, па знам да нису и за ме скували. Та баш нису ни трешње рђава ужина!«

WWW.UNILIB.RS
 У
 Н
 И
 В
 Е
 Р
 З
 И
 Т
 Е
 Т
 С
 К
 А
 Б
 И
 Б
 Л
 И
 О
 Т
 Е
 К
 А

Јаков се попео на трешњу. Попео се на вршак и почео таманити трешње као чворац, који је већ од дуже времена гладовао. Сједећи тако на вршку, окружен црним плодом, који се на њега чисто к'о смијешу, — обузела га нека чудна милина. Куд је год кренуо погледом, свуд се сусретао са зеленим брјеговима, а тамо на југу уздигао се сиједи Блегаш као каква огромна црква. Тик уз њега шири се мали Копривник са својом голом и грбавом косом. а на њ се наслонио Млади Врх и Стари Врх са својим оштрим гребенима. Изнад свега пак разлило сунце своје топле и свијетле зраке а модро небо уоквирило угријану крајину. По највише му запињало око за кућу, што се бијели тамо под бријегом.

»Еј Маро, јеси ли код куће!« Јаков сав сретан — а не имајући друштва — поче сам собом да разговара. »Сад као да је видим, гдје се врзе око огњишта у бијелој кошуљи и мисли на мене!« Поцикнуо је од радости, да је јечало по долини.

»Отац ће ми предати државину, па да се женим. А имаћу жену, да је нема љепше ни у цара! Радићу да све пуца. Она ће бити ваљана домаћица и чувати сваки новчић. Прво и прво окрпићу кров. Подерао се над стајом, а пишу ми, да и прокисава. И кућу ћу окречити, а Стеван ми мора намазати око прозора црвеном бојом оквира. Донеће и она што год, то је једно, отплатићемо нешто дуга, то је друго. Ону њиву тамо под лугом засијаћу пшеницом, а онај пушњар исјећи да ми не прави хлад по њиви. Пићу вина, али не у крчми. Не дјељом послуже подне сјешћу у врт, до мене ће сједити Мара, па његовати, ако Бог даде, те се што год нађе. Ију-ју! Хај! То ће бити живот!«

Још би се и даље Јаков сам собом разговарао, да га не пробудише из заноса свирци, који су доље у селу напели све своје мјехове и дували у промукле свирале.

»Е па лијепо! Неко се жени. Још ћу данас играти у сватовима. И-ју-ју! Хеј!

И све му више ишле црнице у сласт.

»Еј Посавче, високо си се успео! Једеш ли? Јесу ли слатке, а?«

Тим ријечима поздрави Јакова Јурчков Блаж, који је пролазио стазом. Ишао је из воденице и носио на леђима пуну врећу. Наслонио се

на плот уз стазу држећи, да је на трешњи његов знапац стари Посавац.

»Пази де, да не поквариш желудац. Престари смо ми за таково јело. Гуташ ли и коштице? Немој, могло би ти шкодити. Чујеш ли, како они доле проводе? Да зна твој Јаков, да му се данас Мара преудаје, не би му баш мило било. Женско је мати ђаволска, па била стара или млада! Боже!«

Јакову се смркло пред очима, слушајући шта овај прича, а долина и брјегови почели да играју у ковитлац око њега. Било му је, као да му когод турио оштар нож у срце, у оно срце, које бјеше пуно среће. Заљуљао се и поклизнуо са врха, узалуд покушавајући, да се ухвати у падању за коју грану и задржи. Блаж је призивао у помоћ Бога, Богородицу и све свеце и угоднике божје. Ал не би никога да помогне. На вику његову дотрчали укућани, па однијели Јакова у кућу и положили на постељу туге, јада и болести.

Тамо пак под бријегом код сусједових пиштале свирале а сватови играли и били добре воље. Највеселија је невјеста; сједи за столом одјевена у црвену свилу, те пиљећи заљубљено у свог младожењу, шапуће му час по на ухо:

»Сад сам твоја, само твоја!«

*

Јаков се придигао; сломио је обје ноге и нису му их могли наравнати, па је остао хром. Од тог доба није никад окусио трешања, а ни женске главе не погледа никада.

Трешњу црницу махнуо је, па нека расте, како је милом Богу воља. Никад није лијегао под њу у хлад, нити распитивао за њен слатки род. Гране се ломиле једна по једна, а врхови сушили. Напошљетку дошао би ноћу који сиромашак, коме је нестало зими дрва, па одсјекао коју грану. Једне прољетне ноћи оборио је вихар и стари дуб, а данас нема ни спомена о њему.

Да не живи Посавчев Јаков и да се не гега на својим сломљеним ногама околу по брјеговима, нико не би ни спомињао Посавчеве трешње. Јурчков Блаж тјешу га кадгод:

»Заборава, заборава! Женско је мати ђаволска, па била млада или стара!«

Али Јаков не може да заборава и често му се стисне срце, кад погледа у сусједов врт и види, како се витлају здрава и једра дјеца; код њега пак је тако самотно и тихо.

Са словеначког Вељко М. Лукић.

МОМЕ ДРУГУ.

I.

«Ећаш ли се? Није давно било.
 Ти јој рече: ја те љубим, вило!
 „Ох, љубим те као зору рању,
 „Као чедо мајку расплакану! . . . .
 И она те оставила млада?
 Где је узор? Где је мила нада?
 Све је прошло . . . Ти си сâм на свету,
 Шапћеш роси и руменом цвету:
 „Превари ме, остави ме Станка,
 „Зора моја, зора без осванка!
 „Шта ћу самац? Све већ давно мину!
 — У болу си . . . примак’о се вину!
 Чаше звече, точи с’ вино рујно,
 У њему се топи срце бујно; —
 „Тако, тако, ал’ то дивно крепи!
 „Где си, зоро? Где сте, данци лепи?“
 „Амо вина, кондире, бокале,
 „Амо свирке поскочице, шале!
 „Тако, тако, . . . ето паде тама!
 „Та зар сте ме оставили сама?
 „Камо песма из млађаних груди,
 „Да у мени нов живот пробуди?
 „Песма дивна боно срце крепи,
 „Где си, зоро? Где сте, данци лепи?“

„Ето зоре! Ој, зорице бела,
 „Јеси л’ од ње поздрав ми донела?
 „Јеси, јеси, видим ти по лику,
 „Видела си моју милу дику.
 „Шта ми ради? Да л’ о мени сања?
 „Да л’ се сећа слатког миловања?
 „Зоро моја и драга и мила,
 „Од мене си дику поздравила.
 „Сухи листак увенута крина . . . .
 „Дај, крчмару, руменог вина!
 „Тако, тако! Нек се вино лева,
 „Нек се игра, пије и попева!
 „Камо песма из млађаних груди,

„Да у мени нов живот пробуди?
 „Песма снажи, подиже и крепи,
 „Где си, зоро? Где сте, данци лепи?“

Тако с’ вазда веселио, друже,
 На лицу ти разлистале руже!
 Певао си, пио и ужив’о,
 А на јави златан санак снив’о!

II.

Протекли су месеци и дани,
 Многи дани — али замедљани
 Слешћу, миљем, љубављу и вином,
 Песмом, свирком, рајевном милином!
 Беху тада, мој милени друже,
 На твом лицу руменике руже
 А где сада! Лице ти је суво,
 С њег’ је ветар ружице раздув’о!
 Усне бледе, . . . и образи бледи,
 Тело ломно а мрачни погледи!
 Волео си игру, песму, пиће,
 Докле ниси сахранио жиће.
 Да л’ те и сад бујна песма крепи:
 „Где си, зоро? Где сте, данци лепи?“

Жао ми те, као себе сама.
 Ти умиреш, ето, на ногама,
 И то сада, у најлешем добу,
 Примичеш се тихо своме гробу! . . . .
 Певао си, игр’о и ужив’о
 А на јави златан санак снив’о; —
 Док је било живота и снаге,
 Вољна друштва, пошалице драге,
 Ти си пев’о. Ал’ сада си клонѓ,
 Гледаш на свет жалосно и боно.
 Изгледаш ми, у најбољем цвету,
 Као да си преш’о педесету!
 Дал уздахнеш, дал ти срце стрепи?
 „Где је живот? Куд су данци лепи?“

Љубинко.

ЗАБАВЉАЧИЦА.

ПРИПОВЕТКА.

НАПИСАЛА КАРОЛИНА СВЈЕТЛА.

(Наставак.)

Млада бароница, до сад у друштвима туђин-
 ка, показује детињску радост у њиховим за-
 бавама и обасипа саветниковицу најнежни-
 јим доказима своје благодарности; према старој се

госпи показује у многим чему пажљива, те њих две
 на брзо постану неразлучне пријатељице.

Али у колико се Алма понаша пријатељски пре-
 ма мајци, у толико се хладније понаша према сину,

чему се у осталом саветниковица баш много и не чуди. Та она му је већ толико пута пребацивала, како не говори „углађеним тоном“, како нема никакав „noble air“, како се понаша „en vrai roturier“. Па како он да занима такву госпођицу, као што је Алма?

Или је бароница због његове неуљудности на првом састанку збиља тако дубоко била увређена, да му никако не може да опрости; или тихи, сањалица младић не уме у живој фантастичној девојци да побуди интересовање, — у кратко њена хладноћа према саветниковичину сину пада свима исто тако у очи, као и првенство, којим одликује црнооког, углађеног му брата.

Саветниковица изабрала ђуру за пратиоца, те он има право, да даме у друштва прати. А у томе ђура показује такта и галантности, која његову тетку очаравала. — Остајао је, истина, у границама уљудности, али дозвољава себи с бароницом, на којој почива његово око као поглед змије звечарке, кад посматра птицу певачицу, свакојаке уљудне смелости, због којих би га Едмунд, иначе тако добра срца, сад врло радо смакнуо са света.

Носи јој шал, сме је махалицом хладити, а при одласку са играчке огрће је огртачем. Прву игру би, то се разуме, с њом одиграо, она би му дала на свакој забави стручак мирисна цвећа, које још те ноћи увехне. Ко да поброји Едмундове муке у таквим часовима?

На брзо су започеле да пецкају госпођицу младе јој пријатељице с тим лепим капетаном, а старе господе разговарале су међу собом значајним погледима, да саветниковица, по свој прилици, хоће да ожени свог синовца са лепом бароницом.

Алма прима сва та задиркивања својим обичним, благим, лукавим осмехом, одбијајући их увек умесном, вештом шалом; али кад би ју ко задиркивао у присуству Едмундову због њене наклоности према капетану: тада поцрвени као јагода, намигне потајно на њега, шта би он на то рекао... Али млађано лице Едмундово у последње доба побледело, као да је боловао. Избегава друштва више него никад, и само на изричну жељу мајчину покаже се у њеној дворани, где се креће као оруђе без душе, па задрхће као убуден оштрим оружјем, кад види Алму у наручју капетанову, како их љуљушкају вали примамљиве свирке...

Али нико не опажа промену у изгледу младога господина. Саветниковица са свим добро зна, шта јој ваља радити. (Јер како би могла Алма живети без капетана, а како капетан без Алме?) Па већ у мислима спрема сватове. Капетан се никад и не обазире на свога брата. А лепа Алма, која се пока-

зује спрема сваког, па и спрема скромне, презрене Катице, тако неисказано добра и мила, — она још непрестано јогунасто мрзи несретног Едмунда. Само Катица, кад седи у свом кутићу код посла, или кад у вече при чају послужује, слуша с тешким срцем његове уздихаје; види, како његово око на госпођици почива, као да хоће снагом свог осећаја да је принуди, да својим милим лицем барем једаред засветли у таму његова бола, али се Алма на њега никад не обазире, остаје непомирљива.

Сто пута пита Едмунд самог себе, кад је видио, како седи на наслоњачи поред његове матере и како слуша с осмехом капетанова шаљива причања, сто пута пита самог себе, као и тада на степеницама, када је у последњем сјају вечерње румени поред њега пролетела: да ли је то девојка? вила? анђео?

Како јој лепо пала црна, коврцаста коса на рамена, па јој љуби бело чело, лаког румењу превучено лице и вити врат; а како примамљиво је уме да одбаци својом малом ручицом, кад јој већма смета!

Њено око, — то увек јасно, увек сјајно око, као грчко небо, не познаје ни мласка од облака, ни сенке, ни сузне магле, — само вечити благи осмех, саму вечиту јасноћу, ... тако нека ти га и сачува бог, лепа Алма!

Катица се није умела љутити; још никад за живота није се ни на ког разгневила. Али у таквој прилици, кад види младог господина тако жалосна, а госпођицу тако веселу, скоро би се онда на њу са свим ражљутила. Али ко да се љути на Алму! Ко се на њу може стално срдити? Радо би Катица тог видела, ко Алми не би одмах опростио, ко би дуже одолео, кад би му пожелела својим милим гласом: „добро јутро“, „добар вече!“

И млади господин, спрема кога се тако општро понаша, заборави на сву своју тугу, а чело му сине од радости, кад би му пожелела у вече при састанку: „Лаку ноћ! Лаку ноћ!“ Стао би непокретно са главом напред нагнутом, да га не мимоиђе ни одјек њена слаткога гласа, кад узумире у даљини, у веселом говору са капетаном, који је сваког вечера прати кроз врт до њена стана, заједно са слугом, који им напред светли.

Ако после тога млади господин оде са мирнијим изразом на лицу у своју собу, уђе и Катица с мирном и спокојном душом у свој вајатић. Али кад га види, да тужно одлази, онда падне на одар, па грко јеца и уздише за „својим добрим младим господином“, да задрхће и бледо јој цвеће у прозору из сажаљења.

А кад најзад умор тугу јој превлада, а природа и младост неутешном срцу одоле: тада би ју иза

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сна будили грозни снови и страшне слике. Тргла би се од страха, као да слуги на неку тајну, непознату опасност, која њему грози, плашљиво би скочила и полетела према прозору, да се увери, да ли се неје угасила његова звезда. — Али не, ништа не помрачава њен мирни, тихи сјај. — Колико је пута мислила у таквим тренуцима немира и туге, да не би ни часа оклевала, а да не жртвује за њега свој живот, кад би му тим животом могла купити мир, — љубав; како би га радо жртвовала, тај бедни свој живот, кад би знала, да ће се тим његове невеселе оча разведрити, да ће опет тако мирно, тако благо гледати као та звезда тамо горе...

Забаве у месојеђама су прошле, игранке су престале; настао пост и друштвени се живот малко стишао.

Саветниковица и лепа јој пратилица проводе сад чешиће вечери код куће при чају, па баш данас са-стали се сви четворо на домаћу забаву у породичном кругу.

Најлепше расположено мало друштво село око дугог стола, на ком светиљка пријатно шири благу, бледу светлост по дивном, сребрном и кристалном посућу.

Алма данас пази на самовар, па готови место Катице чај, топећи се од раскошне милине у том лаком, пријатном занимању.

И на Едмунда силно утиче. Видећи је тако срећну и безбрижну, осети, да му нестаје туге, и живо учествује у разговору.

Лепо, несташно девојче прелази са једног предмета на други, па најпосле предложи, да се забављају друштвеним играма. — Ко не би у овој соби подлегао њену утицају? Предлог, као и све, што хоће Алма, би радо примљен. Стала, па премишља са милом, неусиљеном озбиљношћу: карте не воли, у шаху не налази баш ни мало забаве, страшно јој је сухопаран, а поред свега тога може се играти само у двоје, као и дама и домино. Лото јој је одвећ отрцана игра; не остаје ништа друго него залог. — Да, најбоље залог! Сви се изразили за залог.

Катица мора на молбу госпођичину такође за сести, што се већ давно није догодило; али Алма каже, да ће игра бити тим занимљивија, што их се више игра. Саветниковица је пристала. Како не би пристала, кад то Алма хоће?!

Девојка се заруменила и послушала, али не може у забуну ни да одговори, кад би је у игри запитали. Него ко за то мари! Њене речи и онако нико не слуша, а читава пажња обраћена је на младу бароницу, која руменим лицем и ватреним погле-

дима, примамљивом милином купи залог у своју корницу, у коју је по каткад мећала посао.

Едмунд је данас са свим друкчији, смеје се и и шали, чисто хоће да надмаши госпођицу, угледајући се на њену нарав, заборавља на своју плашљивост, као она у току игре на своју хладну затегнутост. Она се понаша према њему тако неусиљено као према осталима, па изгледа, да је наумила, да му опрости, што ју није поздравио онда на степеницама.

Сваки је већ дао залог; па и несташна Алма морала је уз пркос својој великој и смешној љутњи скинути с руке гривну и бацити је у корницу. Сад треба залог искупити казном, која је свакоме опредељена; Алма би једногласно изабрана, да одређује казне, а саветниковица ће да вади залог из корнице.

Првој залози је пала задаћа за откуп, да игра менуе... Стара госпа вади баш свој ципни сахат. Била је данас добре воље, па је одржала своју казну без икаква устегања, а њеној игри су бурно тапшали... Саветниковица вади другу залог. Радознано гледа Алма у њену руку. Нешто се тамо сија као капетанов лорњет; одреди кокетним погледом, да се мора овај залог песмом искупити.

Капетан поцрвени од радости; ништа му не би боље дошло. Често би иначе у песми управљао речи баш на госпођицу, које му је у уста метао више осећај, него ли само дивљење; али би она поред своје привидне уљудности хладно стала на пут његовој жудњи, кад би хтео даље да забаса. Познат као славан и прави победилац над женским срцем, није капетан ни овде ништа сумњао о свом утицају, премда не може да разуме, за што се Алма пред светом тако уљудно понаша, а кад би их случај довео у самоћу, тако хладно и усиљено... Сад му је једва једаред, ево, дозвољено, да све, што јој је хтео казати, умота у шалу, па јој искаже. Мора га слушати, пред друштвом се не може противити.

Међу тим била је трећа залог извађена. Вла-снику те залог би одређено, да нацрта штогод у Алмину споменицу. Био је то Едмунд, ком је допао тај пријатни посао. Одмах се латио дела.

Сад још оста само Алмина гривна. Имала ју је искупити песмом. Пристала је и села је за гласовир.

Едмунд сад претече ђуру; отвори гласовир, примаче столицу госпођици, намести свећњак и изабра јој ноте.

Замишљено је села Алма; на уснама јој игра осмех, као да мисли на ново лукавство. Скине рукавице. Срце у Едмунда закуца, кад пружи руку. да их јој придржи. Али она, као да то није приметила, пружи руку, па их дода ђури, ком су очи страшно севале.

Катица је већ давно, од свију заборављена, од стола устала, па је скоро хтела, да се гласно из сажаљења заплаче, кад је то видела. Осећала је као и он оштре стреле у срцу са те пакосне увреде. Једва се осмели, да га погледа. Побледео је као смрт и устукну неколико корачаји натраг пред срећнијим противником.

Алма пева као анђео, али ју нико не слуша. — Страсни ђура се и сувише радује; саветниковица сматра већ све за свршено; Катица непрестано мисли, како ли је младом господину око срца, и брише једну сузу за другом. А млади господин? — Млади господин латио се механично свог недовршеног цртежа. Али на мах га почеле очи тако болети, да је морао сести у суседну, полутамну собу, — светлост му, бојаги, здраво смета.

Кад се Алма к столу вратила и управила поглед на празно место, нестало јој оне добре воље. Ожалостила се на мах па је заћутала.

Расејано прими песму, коју јој је ђура додао, дрхтавом руком, сав раздражен. Први пут клонуло је охоло му срце пред девојком, ... први пут љуби у правом смислу, — то осети, кад јој очи погледаше на ретке његове песме.

Али као да се на мах скаменио... Алма прелети равнодушно његову песму, ... не, виде то са свим лепо, овог се пута прави, да је равнодушна! Метну песму на страну, — усиљено, хладно се поклони његову песничком дару и — то је било све!

Ма да је знао ђура владати над собом, ипак је био сад као поражен.

Да га Алма исмева, да се шали, као што је то њена навика, да га пеца: остала би му нада, да се претвара. Али та хладноћа, тај равнодушни, немарни осећај, којим је песму на сто метнула, као да јој је свега већ доста: све је то његово бистро, искусно око и сувише јасно видело.

Шта се то од један пут збило? Каква је то непојмљива промена? Да л' је казао или сувише много, или сувише мало? Да л' је био или сувише одважан, или сувише страшљив? — Први пут лута по тами, први пут не разуме, не уме себи да протумачи женску ђуд.

Али не да на себи познати, да се изненадио; нико не сме слутити, да су пропале његове наде. Све би допустио пре, али да га ко жали, или теши, — никад! А саветниковица, исто тако изненађена, као и он, изгледа, као да је хтела да изјави свом љубимцу сажаљење. Он се усиљава да говори, да разговор окрене на другу страну; и саветниковица се усиљава, да му одговори. Али Алма не ће да се усиљава; наслонила главу на руку, па се ду-

боко замислила и упрла поглед с плашљивим сажаљењем на врата, у којима је нестало Едмунда.

Најпосле устаде саветниковица, а својим понашањем хтела је показати, да се забава свршава. Била је рђаве воље. Алму сад једва познаје; као да то није она иста Алма, која је још пре неколико тренутака направила толико лепих лудорија! Алма стоји непомично. Капетан јој се приближи; грк осмех на уснама, дивљи пламен у очима, — вулкан је морао сад прорадити у његовим грудима. Моли је, као обично, за дозволу, да л' је сме пратити до куће. — Алма се отресла иза свога сна, погледа га безначајно, па му главом даде знак, да не ће.

Ђура се дубоко поклони; не ће, да она види његово лице, а лице му побледело од љутње. Нико се није до сад усудио, да га тако јавно изобличи. — Пољуби тетку у руку, а осети, како му тетка стисну руку у знак сажаљења. Трже главу, као да га је чим убола; њено сажаљење је највећа рана, коју је задала његовој охолости. Шкрипну зубима, па оде у своју собу пун гнева и беса; клетву, страшну клетву баца на ту охолу лепотицу; та, хтела се с њим заиста само играти, као што се он играо стотинама пута са лаковерним срцима. — Он ју је љубио као до сад никоју другу; она га је очарала као ниједна друга до јако! Мрак му се навукао на очи, кад је помислио, да то може бити, да она не осећа према њему исто оно, што он према њој, — и да јој је био само оруђе, како би прекинула време. Ал не зна она, с ким се играла! — Упамтиће то већ, па онда тешко, тешко њој...

Тек што су умукнули корачаји капетанови на ходнику, устала је госпођица. Окрену се бојажљиво по соби. Саветниковица се већ удалила. Брзо се приближи столу; Катица се мало с њом измирила, што је капетана тако одсечно одбила; приступи к њој, да јој помогне посао скупити и у корпицу метнути, а међу тим плашљиво потражи несвршени цртеж младог господина. Да, ено га тамо!

Тада виде, како млада бароница зграби тражени цртеж, како га сави с непојмљивом окретношћу међу своје ствари, па га сакри у корпицу, и како песму ђурину с презрењем баца под сто... То је све урадила за тренут ока, па онда још једаред немирно погледа на она врата, за тим остави собу. У свом вају и не окрену се на Катицу, а ова стоји само неколико корачаја од ње даље.

Катица мораде да се придржи за сто; кад је видела госпођицу, да се дохваћа цртежа, онда јој је било, као да ју неко ножем у срце убоде. Целог вечера пазила је на цртеж, да га ко не узме, и опазила га је на столу, како лежи бачен и заборављен. Како се детињски тешила, да ће га сачувати, да

не га метнути у молитвеник, као мио спомен, — а сад јој га тако из ненада она одузела! Срце да јој пукне од бола. Што дуже мисли на тај приказ, тим јој се више ведри у души. Као да јој паде вео са очију, — како је само могла бити заслепљена тако дуго! Алма воли Едмунда! НепокOLEБЛИВИ докази излазе на видик, — сад је о томе уверена! Брзо метну руку на срце; опет осети ону непојмљиву, грозну рану. Шта је то? Та, испунила јој се најискренија жеља; млади господин треба само да пружи руку, па да ухвати вечиту срећу.

Али како само може мислећи на себе да траћи време, кад он мало даље од ње осећа грозне муке, још те какве муке!

Сву своју снагу треба да употреби, да њему што пре бол ублажи! Али она још није никад младог господина прва ословила. Мора се данас охрабрити, — мора! — Лаганим корацима ступи у полутамну собу. Још тамо седи он, сакрио лице рукама. Кад га она опази, клону јој храброст; не, не може да се одважи, да га освоји...

Тада зазвони звонце у спаваћој соби госпе саветниковице... Катица се плашљиво трже, мора се журити, ако хоће да изврши, што је намислила, јер госпођа саветниковица није се навикла, да чека!...

Сабравши сву своју смелост, приступи њему. Он јој није чуо корачаје, па се није ни окренуо. Дрх-тавим гласом рећи ће му Катица муцајући:

„Не тражите свог цртежа, млади господине. Бароница Алма однела га је кући.“

Едмунд се трже иза свог сна. Не може да појми, не може да верује. Мисли, да није добро чуо.

„Шта сте то рекли?“ пита је исто тако раздражено, као и она.

„Бароница је узела ваш цртеж,“ започе Катица из нова; „али песма господина капетана лежи још на столу. Подигла сам је, госпођица ју је бацила на под, изгазила је.“

„Закуни се!“ повиче млади човек загушеним гласом, па ју зграби за руку. „Закуни се, да говориш праву истину, да се ниси преварила, да не ћеш да ме обмањујеш!“

Уздрхталим гласом понови девојка своје речи, казујући, на његову страсну жељу, цео приказ, госпођичину невеселост, кад је њега нестало, како је жалосно погледала на ту страну, на коју је отишао, како је изобличио капетана, јер га је одбила, и нај-послед, како је тајно и пажљиво сакрила цртеж... Едмунд се усправио и стојао је пред њом као какав млад полубог, пун наде и љубави. Сав опијен од радости загрли милог весника тако неизмерног блаженства, па притиште своја уста у одушевљеној

благодарности на њене усне, — за тим одјурн као безуман од радости.

Госпођа саветниковица звонила је међу тим, колико је само могла. — Катице никако нема. Кад је није могла ни звонцетом дозвати, ни дочекати, огрну махраму, па оде, да потражи девојку; била је јако ражљућена тако нечувеном немарношћу. Већ је хтела лену девојку да изгрди; али гневне речи умукосе јој на уснама, јер се силно изненади.

Нашла ју је на столици клонулу, од дуvara блеђу, како дрхће по целом телу, као да је сишла с ума, па говори речи без свезе и смисла.

Госпођа саветниковица није се баш много трудила, да ју освести. Доведе служавке и даде је однети у њен вајатић. Девојка, као без снаге, допусти, да раде с њом шта хоће. А госпођа међу тим оде у своју спаваћу собу, дивећи се својој уметности, како се одважила, да се сама свуче, и одушевљена својим великодушјем, што је допустила несрећној девојци потребан јој одмор.

Госпођа саветниковица се сутра дан пробудила касније него иначе. Пробудила је највећи део ноћи. Алмино јучерашње понашање узнемиривало је; није га могла појмити поред свег свог премишљања.

Зловољно разгрну засторе на својем одру, сети се на болешљивост Катичину и на забуну, која је због те несреће узнемирила сву домаћу чељад.

Али, где, Катица већ опет седи тамо код прозора исто тако, као иначе, при ручном послу.

Саветниковица се навикла да обраћа своју пажњу на узвишеније предмете, а не на спољашност својих потчињених, па није, наравно, ни опазила, како се данас Катица тако променила, да ју човек не би могао познати. Види само, да хоће, као и обично, да уради своје послове, а више ништа не мора знати. Та, шта друго на њој да је занима?

Дозвала ју је, јер је требала њену послугу, па је запитала у кратко и хладно за здравље јој, а за тим се дала од ње обући, као и обично. Осећала је, до душе, да девојци дрхћу руке, као да је у грозници, да се у својим покретима час задува, час јој опет клоне снага и тако се умали, да једва може чешаљ да држи; али госпођа саветниковица није могла никад у свом животу мазити служавке. По њену мишљењу доноси саучешће и сажаљење вишег сталеза са чељаћу само неред, те с тога није Катици данас опростила ни један корак и допустила је, да изврши дужност до ситнице, све, док јој није приденула и последњу чијоду.

Тада уђе Едмунд. Целу ноћ је пребдио у неизвесности међу сумњом и надом; хтео је са Катичом још једаред да говори, да још једаред чује за потврду из њених уста, да не сања и да је све су-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

шта, права истина, што је видела и што му је причала, па да се тек онда осмели на одважан корак — да се сам увери о својој срећи...

Приближи јој се тако неусиђено, као да се није збило ништа, баш ништа необично.

Катица се једва задржа, да се од срамоте не заплаче; сматрала се од једаред према њему у својим очима тако понижена, тако неисказано увређена, да би најрадије у земљу пропала. Охолост саветниковичина, неотесаност Ђурина, и то, што се на њу нико не осврће у кући, ништа ју то никад није болело. Али Едмундова данашња равнодушна уљудност, као да је са свим заборавио оно, што ју је из дна душе потресло, а цело њено биће узнемирило: то јој је загрчало...

Дакле, и пред његовим очима је она само ствар, с којом може поступати исто тако, као и остали, по својој вољи, а не сматра је за особу, која има право исто онако осећати и захтевати, као и он, као и Алма!... И за њега је она, дакле, створ, који стоји неколико ступања ниже од њега не само

у друштву него и у природи, створ, који не уме тако узвишено мислити, тако нежно осећати као људи у његовим приликама? Зар би поступао с Алмом исто тако, као што је синоћ с њом?...

Први пут пробуди се у њој нешто као незадовољство с тим светом, о ком је до сад мислила, да је тако савршено уређен. За што она, створ с тим истим осећајима, као и други, мора да буде увек само предмет игре туђих ђуди?

„Шта вам је?“ пита млади човек, видећи, како се променила у лицу и у понашању. „Та, изгледате, Катице, као да нисте ви то!“

Он још пита!... Ни из далека не слути, да је он нанео ту тугу, јер је пренаглио својим непажљивим пољупцем, те је развио цвет њених осећаја, и тим освестио дете, учинио од ње жену, која је стајала пред њим, као да хоће да га оптужи, што се огренио о њену девојачку невиност, притиснувши је на срце без љубави!...

Није одговорила, побледела је од стида и поцрвенела је у том истом тренутку од срамоте...

(Свршиће се.)

ГЛЕДАО САМ МОРЕ...

Гледао сам море. Са бијелих жала летијаше око заљубљено моје — кад на таласању молдрушастих вала написано нађох красно име твоје.

Гледао сам море. Са високих гора летијаше око заљубљено моје — кад у недогледу оног силног мора написано нађох красно срце твоје.

Јосип Берса.

О КНЕЗУ ЛАЗАРУ.

РАСПРАВЉА И. РУВАРАЦ.

(Наставак.)

Још ми је само споменути, да се Ђурађ Срацимировић Балшић, зетски или „арбанашки“ господин, зет кнезу Лазару, није онога дана нашао на пољу Косову, другим речма „да ни из горње ни из дољне Зете не изађе на Косово никаква војска“ (в. Гласника књ. XLIX. 216. и 217.). Пошто дакле стари *Зекани*, који су вазда били „притворни“, нису дошли, да јунаштвом својим покушају предупредити „пропаст српскога царства“, то Црногорци, њихови потомци, не могу имати удела у слави Косовских јунака, као год што ни Хрвати и Павићева „угарска господа“ немају дела у тој слави. Слава та остаје неразделна нама и онима, којих су стари пролили на Косову крв своју „за часни крст и слободу златну“. А „угарска господа“? а Хрвати? а Црногорци, браћа наша драга? а Цинцари и Бугари? „Угарску госпиду“ — за угарску госпиду нека нема печали г. Армин Павић, има осим Косова поља још поља: нека г. Па-

вић остави „угарску госпиду“ за Мухачко поље, или ако му је стало баш до Косова поља, наћи ће он угарску госпиду и на том крвавом пољу, само не г. 1389. већ мало доцније. И за Хрвате нека ти није брига, Србине и српски сине: они имају своје *Гробничко* и своје *Крбавско* поље. У Зети је *Ђеловско поље*, којим је недавно пролазио г. Марко Драговић, пролазио тим пољем и пролазећи сетио се давне славне прошлости и „bacio jedan pogled u vrijeme od četiri stotine godina nazad, kad ono gospodar Zete Ivan Crnojević izdržavaše potonju očajničku borbu s Turcima u Zetskim ravnicama; — i baš tu na Čemovskom polju bila je potonja borba Ivan-begova, prije nego se ispred sile turske udalji u junačke gore crnogorske, da otuda produži još očajniju borbu sa dušmaninom svoga naroda“ („Vienac“ br. 11. za godinu 1888.) — а тамо је негде у Црној Гори и *Царев лаз*. — За Цинцаре и Бугаре немам симпатије те с тога нећу

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ни да разбирам, да ли имају они поља слична нашем Косовом пољу и који су то јунаци, којима се они поносе. Чуо сам нешто причати о Мандрди, Цинцар-Јанку и Цинцар-Марку, и је л' чудо, што не могу да симпатишем с тим цинцарским јунацима, кад антагониста мој, г. Панта, с толиком љубављу купи податке о тим цинцарским јунацима и већ је написао потпуну бијографију војводе Мандрде, па се још хвали, да ће његова бијографија Цинцар-Јанка и Цинцар-Марка бити потпунија, далеко боља од бијографија Милана Милићевића, који из Чупићеве задужбине издаје своје паметнике или правије поменике.

И сад, кад бар од прилике знамо, ко је дошао и ко није дошао на поље Косово да се бије с Турци, сад се тек може расправљати питање: колико је од све прилике било војника и јунака на српској страни и како је разређена била српска војска? Но шта ја кажем, да се сад може расправљати питање о броју и јачини и о разређењу српске војске, кад се питање то у недостатку сигурних података не може никако расправити ни тачно одговорити на то или на та питања, већ се може само нагађати и узети, да је српске војске могло бити око *шездесет хиљада*, и да је *Вук Бранковић* заповедао десним а војвода *Влатко Вуковић* левим крилом; а *Дмитар војвода* и нећаци или нећак кнеза Лазара, *Стефан Мусић*, да су уз кнеза Лазара били у средини војске.

А турска сила, турска силна војска, колико је под број — на тефтере износила турска војска, коју је цар Мурат од Пловдина повео на српског кнеза Лазара? и којим је путем вођена та војска, где је застајала и падала и како је кроз кланце пролазила, док није напоследку пала у поље Косово? И ко се од хришћанских кнезова и клетвеника Муратових придружио тој турској војсци, а наиме: ко је био и да л' то није био Љутица Богдан, што га Нешрије уз бега Константина, господина од *Велбушке*, доцније *Бустендилове* бање, данашњег *Бустендила*, као *Сираџа* (*Tekkur Siradsch*, у Хамера стр. 206.: *Siradsch und Constantin* а на стр. 207: *Murads christlicher Vasall Saradsch*) помиње? И да л' је с Турцима пошао на српску земљу и државу и Краљевић Марко, којег, као што наш *фра* Андрија Качић пева, „Булгарија слави“ — и да л' није тај слављени бугаријом Марко са братом својим Андријашем баш предводио Муратово војинство, као што то *калуђер* онај, који је ону „староставну књигу“, онај родослов српске господе у прошлом веку саставио, пише, тврди и уверава? И како је та турска војска разређена била на пољу Косову, кад је Видовданско сунце почело обасјавати то поље Косово? И како се судариле обе те војске и како је текао бој и т. д. и т. д.?

— ја ти, брате мој Србине и српски сине, не знам; и како не знам, нећу ни да говорим о том у овој расправи о кнезу Лазару. Ја не знам, али Турчин Нешрије зна и други Турчин Хоџа Садудић зна, па су од њих то и други дознали, те и они (н. пр. Хамер и Цинкајзен и остали, којима нема броја) знају, па ти уме о том нешто и наш Стојан казати (види *Годишњицу* III. 300.—304.), који и иначе много штошта зна, јер — вели — хоће и мора да зна, и шта се човеку — пита он — може отети, кад само хоће он? Желио сам, читао сам и пратио сам многе војске и многе путнике на путу из Цариграда преко Мађедоније и српске земље у Београд и преко Београда у Цариград, и желећи, да се упознам са свима путевима, стазама и богазима кушао сам и покушавао сам, да се мало и колико толико и у *стратегуји* упутим, но све узалуд, и није истина, да се и „*invita Minerva*“ може што научити! Ја ти дакле, српски сине, не могу бити калауз, — и немајући појма „о војничком хитроумију“ немам ни образа, да ти што рекнем и о тим војничким стварима. Обрати се, упитај, смерно замоли знаоце и познаваоце, наше Драгашевиће, и они ће ти казати и рећи „*ein kräftig Wörtlein*“ и о оном путу, и распореду турске војске и о току боја Косовскога.

Крај и последак те битке на Косову — то већ знаш, и знаш, да је кнез Лазар ухваћен и посећен; можеш знати, да је покрај кнеза Лазара пао и нећак његов Мусић Стефан и онај Дмитар војвода; па знаш и то, да зет Лазарев Вук Бранковић није у боју пао, и да кажу, да се војвода Влатко Вуковић с мало њих спасао и вратио у свој завичај! И сад се пита — но не пита се тек сад, већ се пита и питало се већ од толико стотина година: ко је крив и с чије кривице паде кнез Лазар и пропаде српско царство на Косову?

Знам ја, Србине и српски сине, да многи и многи с г. Пантом Срећковићем и данас мисле, да се то не пита више, да то није у питању и вапросу, јер се већ одавно зна, ко је томе крив и зна се, да је Вук Бранковић крив: да је он неверу учинио и издао таста и господина свога, да је с њега пропало царство српско.

И премда ја то знам, то ипак питам: ко је крив и да ли је баш Вук Бранковић крив, да ли је баш он она „невера стара“? Та ваљда је слободно питати увек и после хиљаду година, та ваљда бар такво питање не може застарити? Но Панта се љути, Панта шкрипи зуби, а дао му бог јаке здраве зубе; Панта да се изеде, што се ставља такво питање, и што да вам дуљим, што да потанко описујем оне мене и она стања, која изазива и причињава, која спаласе г. Панту, кад се само стави то питање и г.

Панта држећи, да је то свршена ствар, да је питање то давно и давно већ решено, и решено не у корист Вука Бранковића, не да — силян је, личан је, угледан је науком и знањем својим, па не да, покрај свеколике своје либералности, ето не да ни да се стави а камо ли да се јавно претреса то питање, или бар не допушта, да се питање то српски расправља и пред широком српском публиком у гостијоници, већ на латинском или на грчком језику и у најужем академском кругу. Ето такав је либерал и такав објективан историк и беспристрастан судија тај Београдски г. Панта!

Но кад је пре педесет година смео неко у *Београду*, у *Голубици* (I. 1839.) печатати, и кад је Београдска цензура пропустила и допустила, да се печата натпис: „Човечност на гробу Вука Бранковића (15. јулија 1838. у Крушевцу) с мотом: Sunt, qui defunctorum quoque amicos agant. Plinius L. I. Ep. 17. с овим почетком:

„Многа л' проклећа на главу ти изалише с', несрећнић мѣртвѣи!!
„Праведно л'? — Богъ зна самъ, споменъ текъ црни ти жигъ.
„Сваке безъ утѣхе с'участна срца (чудно и рећи!...)
„Стотине равни ти заръ, клеше те за другимъ текъ;
„Струна и перо у слоги, кою неимаше *Србљи*.
„Муратъ имъ яви кадъ ратъ, нештедно гонише т' већъ
„Четири стограда цела, заслуге тражећи неке
„У томе“ —

и с оваким свршетком:

„Свему ал' край доћи ће морати кадъ,
„клевенѣи ужа и простиће т' сираведљив Геніе рода,
Б! „покаіо с', ако с' и крив!“ — Лака ти земљица буд!“
то није ни најмање нужно, да се на ту љутњу и ту забрану и то ограничење нешто збуњенога и ограниченога па ипак „уваженога“ многописца Београдског обазиремо.

Г. Љубомир Ковачевић читао је лане некако баш у ово доба пред мешовитом публиком о Вуку Бранковићу, но читање то, ето има већ година дана, не излази на свет, може бити само зато, што се г. Љуба обазире на Панту, бојећи се даље срдње и грдње Пантине пред својим ученицима и у јавним листовима и подлисцима, у нарученим стиховима и у властитој, али под туђим именом, прози. И г. Љуба може бити да има некога узрока и разлога, што се толико обзире на тога бесомучника и напасника, па нека, — но ја не могу имати тога обзира јер г. Панта не заслужује никаква обзира — и ја се нећу обзирати на љутитога г. Панту, већ хоћу да мирно sine ira et studio претресем и то питање: да ли је и колико је крив Вук Бранковић, што је пропало српско царство на Косову?

Константин философ, помињући у житију свога заштитника и добротвора деспота Стефана Лазаревића „бран“ на Косову, дело Милошево и кончину

Лазареву, не помиње Вука никако, нити криви кога Константин, што су Турци надвладали, већ каже само, да син убијенога већ Мурата (Бајазит) „*възмиаглетъ пакы въ тон самон брани и одолѣиетъ, богоу тако попоустнишоу.*“ Вук Бранковића не помиње ни Грк *Дука* нити је чуо он о каквој изневери и издаји на српској страни; Грчић *Лаоник* знао је за Вука и знао је, чији је он син био и где му је отац Бранко Младеновић господарио, и да му је кнез Лазар дао кћер своју за жену; али ни Лаоник не зна, да је Вук изневерио и издао свога таста. Српски летописци већ су у XV. веку помињали и на издају, али управо нису знали „што истинито рећи о том“, т. ј. нису знали, како се то збило, да је на концу сраженија кнез Лазар ухваћен; да ли је издан ким од својег „*храненіа*“ или је тако Бог одсудио.

Мијаило из Острице (Јањичар) помиње уопште „неверне људе“ у војсци Лазаревој и каже, да је због невере, зависти и неслоге неваљалих и неверних људи изгубљена битка. Но Мијаило знао је и за *Вука Бранковића*, и да је био пашеног турском цару Бајазиту, — па ни он не каже да је баш Вук неверу учинио; и ако Константин философ, пишући по налогу црквених и дворских власти, кад је Ђурађ син Вуков господарио у српској земљи, није смео у житију оном казати, да је Вук издао и изневерио таста и господара свога, па ако из истог разлога нису ни поменути летописци смели истину отворено казати, зашто да Михаило, који је мемоаре своје писао после пропасти *десиотовине* и на страни, не каже, да је Вук Бранковић био један и главни неверник између оних неверних људи, ако је то доиста Вук Бранковић био или ако се то у српској земљи, у којој се Михаило родио и одрастао, причало и казивало и њему се у грех уписивало, што је српско царство пропало.

И Цревић (Tubero) не помиње Вука ни какве издаје.

Талијански преводник Дучине историје помиње, како се у часу, кад је Влатко, босански војвода, хтео да по ново удари и загази у турске убојне редове, распростр'о глас по војсци, да се *Драгослав Пробућ*, велики војвода кнеза Лазара (Dragossavo Probiscio, capitaneo del campo del dispo), изневерио и одметнуо и окренуо оружје против хришћана и да се на тај глас Влатко Вуковић одмах уклонио са разбојишта и са својим оделом вратио у Босну. А глас онај о издаји војводе Драгослава — вели преводник — није био истинит.

Но чим он то освједочава — питао је пре 50 година Божидар Петрановић (Далм. Магаз. за 1839. стр. 100) — „чим Јоан Дука (у Хам. стр. 410), тај

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

иначе веродостојни грчки историк, то што говори, да је глас тај о неверству Бранковића или Пладића, којег он Трагос Провић (?) називље, лажан био, случајно или нарочито од Турака изнешен, — чим он то осведочава?

И то и тако пита Божидар Петрановић у ноти а горе у тексту већ је поправио он поменутога Грка и лепо написао: „Влатковић преправљао се, да на Турке опет насрне [Хам. (по Јо. Дуки) стр. 410.] већ је јуриш на душмана заповедао, кад ал' на једанпут пукне глас по воинству, да је Вук Бранковић с порученом њему војском одбјегао, кнеза и Србље оставивши.“ И сад питам ја тебе, српски сине — млад си, неук си, али ипак расудити можеш и ти, те зато те и позивам, да сам себи одговориш: да ли је смео покојни Божидар Петрановић Дукиног (јер и Хамер је, па је и он мислио, да је оно повест Грка Дуке) *Драгослава Пробића* или Прибића заменити *Вуком Бранковићем* или Пладићем? Но шта ћеш? Та и Божидар је тада, кад је то рекао и написао, био још млад — али и тада и после, кад је старији био и сасвим остарио, био је и остао је прави и истинити родољуб, каквих данас мало има у твом роду и народу, Србине брата и српски сине! — те му опрости, па буди ти бар одјакко опрезнији и праведнији. Божидару опрости, али не праштај ни Рачком (в. Rad III. 92.) нити В. Клајићу (Povest Bosne, стр. 180.)

До краја XVI. века или до *Орбина* и *Лукаревића* нико не рече и не написа, да је Вук Бранковић невера и издајица па откуд да ти *Дубровчани* у почетку XVII. века знају, да је Вук био тај несретник.

Знам ја, да су Дубровчани данас скочили у цени, али некад, — некада на пример угарски Матија није много држао и много давао за гласове из Дубровника па је једном и исмејао оне, који су полагали нешто на те гласове, који се ширили по широком свету из Дубровника.

Па шта вели тај Дубровчанин? Дед да чујемо и тога Латинина Орбина!

Пошто је поменуо, како је краљ Твртко послао у помоћ кнезу Лазару војску своју са војводом Влатком Вуковићем, и како је тај Влатко с мало својих избегао из баталије, која је била 15. Јуна 1389. на Косову, продужује на стр. 319. даље: „Ma Vuk Brankovich genero del Conte Lazaro si salvo con tutta la sua gente. Imperoche egli (*come alcuni dicono*) haveva trattato segretamente con Amurate per tradire (*come gia fece*) il suo socero, per haverte il suo stato. Onde dopo la sua morte resto Signore d' una parte di Rassaia, et l' altra hebbe Milicza moglie di Lazaro con due suoi figliuoli, che fu Stefano e Vuk.“

А други онај Дубровачки Латинин Jacobus Petri

Lussari пише на стр. 68.: „L' anno 1389. Murat, re de' Turchi, penetra in campo di Merula, che i Tedeschi chiamano Amselveld, gli Ungari Rigomezzeu, et li Turchi Cossovo, che significa Campo di ocche, et alla rive del fiume Sitniza ruppe, et ammazo Lazaro Conte di Servia, *trاندendolo Vuk Brancovich suo genero.*“

А кад Орбин и Лукаревић то кажу, онда се унапред може знати, да ће тако што и Француз Дифрен, наравно по њима написати: „Vukus vero Brankovitzius — чита се у гл. V. §. 5. (стр. 67. Illyricum v. et n.) — proelio ad *Cassoviam*, una cum socero interfuit, et cum majori copiarum parte sese incolumis domum recepit, haud absque suspitione occulti cum Amuratho pacti initi; vel, quo eius certe benevolentiam sibi conciliaret, ut soceri aliquando provincias, *Turcorum* fultus subsidio, invaderet; quod socero demum extincto perfecit, potiori Serviae parte occupata.“

Сад да ти кажем, Србине, шта твој Рајић каже, како он аргуентује и на чијој је он страни.

Рајић је већ унапред и пре но што ће отпочети повест о боју на Косову, отпевао тропар, рекавши, да зверовидни Амурат не би одвећ опасан био кнезу Лазару „аще небы домашнее несогласие и худии совѣти нѣкихъ велможъ Лазаревыхъ, предателство и измѣна злобнаго Волка Бранковича не воспомогло турскому Султану (III. 46.) — и у следећем §. 6-ом: „Злобу глубоку въ сердцѣ своемъ нося Амуратъ, отметити восхотѣ кровь людей своихъ, между коимъ временемъ Волкъ Бранковичъ, новый Јуда, тайно совѣщался съ Амуратомъ предати ему Лазаря и царство подъ тѣмъ уговоромъ, яко да всѣмъ штатомъ теста своего Лазаря по смерти его возобладаетъ по свидѣтельству всѣхъ о томъ пишуцихъ Аукторовъ (Мавр. на стр. 252. Дифр. на стр. 67. §. 5. гл. V. и Павла Витезовича на стр. 110.) кромѣ Бранковича, который хитро премолчеваетъ главнѣйшую погрѣшку предковъ своихъ“. (III. 47.). А описујући само сраженије вели Рајић: „Благоспотѣшествова убо Сербскому оружю щастіе съ начала, нещадно бо събкаяюще Турки къ совершеннѣй побѣдѣ спѣшаху, и могли бы оную получить храбростию своею, аще бы Милошъ имъ препятствія не учинилъ, безъ совѣта Лазарева и знанія Амурата убивши. Обаче и сіе не препятствовало бы Христианскому оружю, аще не бы Волкъ Бранковичъ давно въ сердцѣ сокрываемую измѣну тогда въ дѣло произвелъ былъ: онъ бо, по свидѣтельству Историка Орбина, съ царемъ Лазаремъ вкупѣ на Косовској съ Турками воинѣ нѣкое время находился; егда же ко сраженію приуготовилися и началась битва, тогда онъ вишнюю часть, и туюжде избраннаго воинства Лазарева, подъ управленіемъ его бывшею, взявъ со собою дома избѣглъ. Согласно

Орбину Дуфресне и Мавроурбинъ пишућ, іако Волкъ Бранковичъ, зятъ и предатель тайный Лазаревъ, спасеся мало не со всѣми своими людми“. (III. 57. и 58.). Шта вели дакле — јеси ли разумео, српски сине, шта је тим ученим језиком написао Рајић, син Раје Видинлије? Немаш куд, већ баш мораш признати, да је Вук био изменик, и не скорашњи већ давнашњи изменик и предатель, нови Јуда. Тако оштро и одлучно није се ни Дифрен изразио, премда се Рајић само на њих позива, а није се, све да је и хтео, могао осим на њих и на Мавроурбина и Павла Витезовића позвати, јер други ауктори, старији и бољи сведоци од све те четворице или управо тројице, од којих је први Лацманин, други Француз а трећи похраћени Немац, не знају ништа за издају Вука Бранковића. Рајић потврђује то, што је рекао и написао о Вуку, *Орбином*, *Мавроурбином*, Дифреном и Павлом Ритером. Рајић не само ту већ на више места у својој историји разликује *Орбина*, на кога се Дифрен позива, од *Мавроурбина*, којег је он у руском преводу читао, и није знао он, да је Орбин и Мавроурбин један и исти ауктор. И Рајић се позива на њих четворицу, а могао се лепо позвати само на једног јединог, на Орбина или Мавра Орбина, јер што Дифрен и Ритер пишу о том, то су они узели из Орбина или Мавра Орбина. А је ли један сведок довољан, да се ко на смрт, на најгрознију смрт осуди? И какав је само сведок то?

И кад је, у ком је веку живио, сведок тај једини, тај Мавро Орбини. Но шта да питам и шта да те, српски сине, поново мучим с одговарањем на то питање, кад исти Рајић, који се, за поткрепу своје тврдње, да је Вук издајник и нови Јуда, позвао на сведока Мавроурбина, за истога Мавроурбина у истој историји на другом месту рекао (II. 521.): „Сими словеси избличаетъ Мавроурбинъ и себе и прочія себѣ подобныя писатели за незаконнаго сына почитающих Стефана“ и на трећем месту (II. 565.) „Якоже убо на многих мѣстѣхъ пристрастно

пишетъ аукторъ сей (Мавроурбинъ), тако најпаче въ семь Государѣ слѣпотствуетъ и заблуждаетъ“. А ауктор оне Пантине „староставне књиге, оног Пећског или Трношког родослова из XVIII. века, каже на два места просто: „Мавроурбинъ, архимандритъ дубровачки лажетъ — отъ зависти хотя изгладити имя Неманића“ — сокривъ змиѣ ноги, хулитъ Стефана и Милутина, ихже мощи светыя и днесь зриме суть, и глаголетъ паписта ваблядокъ: „Стефанъ отъ подложницы рожденъ; тѣмже сего (Душана) похваляетъ а свете уничижаетъ окаянный“! (Гласника књ. V. 60., 67. и 68.).

И кад сведок тај, тај Мавроурбин на много места пристрастно пише, слѣпотствује и заблуждајет, као што наш Рајић тврди, или кад он *лаже*, као што много простије онај родословац, нешто старији сувременик Рајићев, вели, онда не знам, зашто да се истом, иначе „пристрадном, завидљивом и лажливом“ сведоку из почетка XVII. века верује у оном, што он за Вука Бранковића каже а што други старији од њега и бољи сведоци не кажу? Зашто и Рајић и онај непознати родословац хулу Мавроурбинову на оне свете просто одбацују а хулу његову на Вука прихваћају — и још надомећу. Је ли то право и праведно?

И зар ја не бих сад имао право, да, остављајући Рајића на страну, употребим властите његове речи, којима је он Мавроурбина отправио, и да кажем: но оставимо се Рајића, сина Бугарина из Видина: „остављаемъ его въ заблуждении своемъ пребивати“? Могао би тако рећи, ал ја нећу да се служим тим правом, већ ћу друго нешто рећи или позвати се на оно, што је већ речено, и не од мене само, већ од мало другчијих момака, н. пр. Стојана Новаковића, речено о изворима повести Мавра Орбина о боју на Косову — и да се у тој повести Мавро Орбин служио и народним песмама и причама о боју на Косову, те да је из тих песама и казивања дознао Мавро Орбин за неверу и за издајство Вуково.

(Наставиће се.)

Ж И С Т А К.

ВУКОВА ПИСМА НИКАНОРУ ГРУЈИЋУ.

ОБЈАВИО ВЛ. КРАСИЋ.

I.

Пречасни Господине,

Многопоштовани пријатељу!

Разговарао сам се овдје с Њ. Ексцеленцијом за некога попа Вука Поповића из Рисна, који је катихета у Котору; и Њ. Ексцеленција, из особите ми-

лости и благонаклоности к њему, говорили су не само да ће писати Г. владици Мутибарићу да му даде црвени појас, него, и да би за њ било најбоље и најприличније, кад би се Которски прото куд премјестио, да буде парох и прото у Котору. Чујем сад, да је которски прото потврђен за великога викара,

и тако ће по свој прилици морати оставити и протопопијат и парохију; за то Вас молим покорно, да бисте Њ. Ексселенцији за мене руку пољубили и ово Им казали и од мене Их замолили, да би учинили милост и препоручили Г. владици Мутибарићу, да не би на мјесто поменутога прота кога другога поставио до попа Вука Поповића. Истина да је поменути Вук млад човјек, али Њ. Ексселенција знаду, да је, по способности и по владању своме, последице Дубровачкога прота Николајевића први свештеник у епархији Далматинској; а има сиромашину пуну кућу ситне . . . . . Мислим да му прото није пријатељ, али ће Г. Мути . . . . . прије послушати препоруку Њ. Ексселенције нег . . . . . протово.

Жао ми је што ове јесени не дођоште и Ви амо, да се разговоримо које о чему у нашој књижевности! Шта бисте Ви рекли за, н. п., *нашим* и *нашијем* и *нашима* и *нашијема*; *наших* и *нашијех* и *нашије*? У Граматици то све ваља споменути као добро и правилно; али како бисте Ви писали, кад бисте хтјели да Вам у једној књизи буде једнако. Или се Вама чини обичније *идаж* (*идаше*, *идажу*) или *иђах* (*иђаше*, *иђаху*); *једаж* (*једаше*, *једажу*) или *јеђах* (*јеђаше*, *јеђаху*)?

Да ли примисте Ви прољетос 33 егземплара III књиге Српскијех народнијех пјесама?

Поздравите ми Г. Каћанскога и Г. Нака, а и остале пријатеље, за које знате да ће им поздрав мој бити мио.

Желим Вам да божиће и остале Христове празнике у здрављу дочекате и весело проведете, и да их тако много љета дочекујете и проводите.

Молим Вас, да бисте ми на ово писмо одгово-

рили побрзо, чему још напријед радујући се и истинито Вас поштујући остајем

у Бечу 14. (26.) дек. 1846.

Ваш покорни слуга
Вук Стеф. Караџић.

II.

Пречасни и многопоштовани Господине!

Ради једнога књижевног посла, којим се сад забављам, требало би ми знати: 1) Колико у тој (сад већ Вашој) епархији има људи нашега закона. Ако у конзисторији до сад већ нема, колико их има у коме мјесту по именце, молим Вас да бисте се постарали дознати и јавити ми, колико их има барем по *варошима*, н. п. у Карловцу, Огулину, Оточцу и т. д. По оваким мјестима ја бих жељео да се назначи (макар *од прилике*, ако се управо не може дознати) и колико има људи другога закона (и кога) и каким језиком говоре. 2) Ако би се могло дознати, у којим мјестима те епархије има *Чакаваца*, гдје живе сами, гдје ли су помијешани с нашим или с кекавцима, и колико их гдје од прилике има.

Што се од овога свега ту у конзисторији до сад још не зна, оно бисте Ви могли најлакше дознати преко прота.

Надајући се да ћете Ви ову моју молбу, колико се узможе, радо испунити, с истиним поштовањем остајем у Бечу 30. Априлија 1859.

Ваш покорни слуга
Вук Стеф. Караџић.

На дну писма чита се ово: „Господину Архимандриту Никанору Груићу“. Тада је Груић био митрополитски мандатар у Плашком.

Рука је Даничићева, а потпис Вуков.

К О В Ч Е Ж И Ћ

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

РУСКО ПЕСНИШТВО У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ.

Позиву нашем у 11. броју „Стражилова“ на заједнички рад око прикупљања свега, што се превело са осталих словенских језика на наш, одавао се до сад само Александар Љ. Митровић, осмошколац гимназиста у Котору. Њему су дошла до руке два течаја хрватскога забавног и поучног листа „Невена“, који је уређивао Јос. Праус и у који је писао и наш покојни Ђ. Рајковић. Митровић је из та два течаја повadio све, што је са словенских језика преведено на српски а ми ћемо овде саопштити само што је с руског преведено. И нама су при руци баш та два течаја — трећи (1854.) и четврти (1855.) — „Невена“ и то из библиотеке покојног Ђорђа Рајковића, коју је оставио Новосадској великој гимназији. Ево, шта све има с руског преведено у та два течаја „Невена“:

1854.: *Vachšarajski vodomet*. (Песма.) Превео из Пушкина И. Триски. II. 24., III. 36. — *Zapis*. (Песма.) Превео из Пушкина Триски. V. 81. — *Prievodi iz Puškina*. Od J. T. Gvadalkvivir. Andjeo. XLI. 655. — *Vog. Prievod Džavinove ode od J. T.* (Уз превод је доле додан и оригинал ћирилицом а осим тога је и уредништво пропратило превод лепом белешком о тој оди и о генијалном јој песнику, који је на другом месту сам за ту своју оду рекао, да је њом себи подигао диван и вечан споменик, који не ће време нигда порушити, доколџ Славяновџ род вселенна будетџ чтитџ.)

1855.: *Zimska večer*. Po Puškiniu preveo. J. K. T. — *Taras Buljba. Pripoviest iz starorusinskog života od Nikole Gogolja*. Iz ruskoga preveo Nikola Begović. XLVIII. 751. XLIX. 767., L. 783., LI. 799., LII. 815. (Та је Гогољева приповетка још једаред преведена; ишла је наиме ћирилицом у засебној књизи у Београду године 1876. у преводу Милована Глишића.)

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Додајемо овде још, што смо нашли у „Вечерњачи“, забавно-поучном листу, који је у издању и под уредништвом Ђорђа Рајковића излазио године 1881. од 7. априла до 9. јунија (изашло је свега 10 бројева). У том листу има недовршен превод приповетке Ивана Тургеева под натписом: Петушков, стр. 81., 97., 113., 129., 149.

„Завичај“, лист за забаву и поуку, који је под уредништвом покојног дра Милана Ђорђевића излазио године 1878. од 1. јануара до 25. јунија (изашло свега 26 бројева), има само на стр. 109. преведену руску народну песму и на стр. 249. и 250. две руске народне песме. I. У младој кући. II. У младожењиној кући.

Бечка Србадија, илустрован лист за забаву и поуку, што је у издању и под уредништвом Стевана Ђурчића излазио од октобра 1874. до марта 1877., има ове ствари с руског:

1874—75.: Сиротица. Приповетка Ивана Тургеева, стр. 6., 31., 55. (није назначено, ко је превео) Убоги ђаво. Слика из руског живота. Од Б. Хорског, стр. 80. (ни ту није казано преводиочево име). — Удбала. Приповетка Јелене Ханове. Превео Сава Петровић, стр. 150., 179. — Пунин и Бабурин. Од Ивана Тургеева, стр. 195., 223., 243. (не стоји, ко је превео). — *Rique Dame*. Новела Александра Пушкина, стр. 218., 241. (нема, ко је превео)

1876.: Мирно гвезданце. Новела Ивана Тургеева. Превео М. стр. 4., 20., 36., 66. — Живе мошти. Новела Ивана Тургеева. Превео М. стр. 81. — Куршум. Од Александра Пушкина. Превео М. стр. 84.

1877.: —

Београдска Србадија, часопис за забаву и поуку, уређивао га Стеван Ђурчић.

1881.: Живе мошти. Новела Ивана Тургеева. С руског превео М. (дакле по други пут у истом преводу!) стр. 62. — Куршум. Новела Александра Пушкина. С руског превео М. (дакле по други пут од истог преводиоца и под истим уредником!) стр. 112.

1882.: Звезда. (Лермонтов). Превео Милутин Илић, стр. 369. — Народни борац. Сувремена приповетка. Од ? С руског превео Милован Ђ. Глишић, стр. 393., 463.

Српска Зора, илустрован лист за забаву и поуку, којем је у први мах власници издавалац био Коста Мандровић а уредник Мита Георгијевић, а одмах од петог броја прешао у власништво Тодору Стефановићу Виловском, оставши у издању старог издаваоца и под уредништвом старог уредника, док није са 2. бројем од године 1877. Виловски уз власништво примио на себе и издаваштво и најпосле све у своје руке увео. Лист је тај излазио од 1876. до марта 1881.

1876.: —

1877.: Фаталиста. Новела Ивана Тургеева. Превео П., стр. 73., 97.

1878.: Јуда. Приповетка Ивана Тургеева. Превео П. стр. 9.

1879.: Три лика. Од Ивана Тургеева. Превео Иван В. Поповић, стр. 67., 83., 109. — Историја славянскихх литературъ А. Н. Пыпина и В. Д. Спасовича. Издање второе вновь переработанное и дополненное. Критика од Н. из Београда, стр. 35.

1880.: Ловчеви записници (1846.—1851.). Од Ивана Тургеева. Превео Сава Петровић, стр. 6., 23., 43. — Потемкин на Дунаву. Историска приповетка Г. П. Данилевског. Превео П. М., стр. 32., 48., 66., 87., 104., 128., 141., 162., 182., 216. (Ова је приповетка по други пут у српском преводу почела излазити ове године у Народној библиотеци браће Јовановића у Панчеву, св. 170.)

1881.: Племићко гвездо. Роман Ивана С. Тургеева. Превела Милева Станишићева, стр. 4., 24., 47. (Превод је недовршен, јер је преводилицу затекла смрт, кад је завршетак превода спремала за штампу. Међу тим је превод те приповетке изашао у засебном издању у Београду године 1885.).

Млада Србадија, лист уједињене омладине српске за књижевност и науку. Издавала уједињене омладине српска а уређивали А. Хаџић у Новом Саду (1870.) и Милан Кујунџић у Београду (1871.).

1870.: —

1871.: Званичник пиџел. Од Н. В. Гогоља. Превео Љ. Миљковић, стр. 38., 57., 75., 89. — Красноречиви господин начелник. Приповетка Н. Штедрина. Превео М. Глишић, стр. 455., 473., 485., 504.

— Читамо у „Српским Новинама“. У недељу 27. марта о. г. у 4 сахата после подне био је састанак поворишног одбора, на којем су били осим садашњег министра и бивших министара просвете још и некоји чланови академије, професори књижевности, старешине просветних завода, неколико млађих књижевника и уметника, стални чланови краљ. позоришта и неколицина пријатеља лепе уметности. Састанак је држан у једној од позоришних сала. На том је састанку прочитан извештај о делима, која су била поднесена на расписани стечај за годину 1887. Поднесених драма било је пет и то: Два брака, комедија у 5 чинова; Стиходељац, комедија у 5 чинова; Пада Цариграда, драма у пет чинова; Душан, трагедија у 5 чинова и Мара Варадинка, трагедија у 5 чинова. Како ни једно то дело није одговорило драмским и у опште захтевима тога рода поезије, то ни једном није досуђена никаква награда. За тим је управитељ позоришни Милорад П. Шапчанин говорио о стању српског позоришта и српске уметничке поезије. Тај ће говор изаћи и штампан. На послетку је прочитана ова одлука: Како овогодишњи приходи нису ни приближно онакви, какви су били прошлих година, како је управа законом од 8. октобра 1870. позвана, да пре свега води бригу, да се позоришно особље и трошкови поворице намирјује: то се до бољих новчаних прилика не ће расписивати стечај за изворне драме, него ће се по дојакшоњем обичају давати писцима осам од стотине тантијеме. — По „Српској Независности“ видимо, да су реферате о поднесеним драмама на том састанку читали Милован Ђ. Глишић и Владан Ђорђевић. Тај лист није задовољан са тоном, којим су рецензенти поднели своје мишљење. Привлаже, вели, да је у рефератима било доста хумора, но да том хумору нема места у тако еминентно уметничком скупу, као што је то поворишни одбор. Само што се тиче оцене на „Душана“, њој одаје „Српска Независност“ похвалу, што је доста објективно држана и што се обвирала на она начела, која драмски писац не може и не сме никада из вида изгубити. Цар Душан — извађа „Српска Независност“ — заиста није згодан предмет за драматизовање. Он је у нашој повесници више легендарна појава. За његово је име скопчана успомена на славу и величину српског народа и српске државе. Српска држава дошла је под њиме до победе српски народ до врхунца своје моћи. Пијетет је једини осећај, који се у Србину пробуди, када му се име Душаново спомене. Овај је осећај овладао чак и историком, зато нам је мрачне стране у карактеру великога цара тек само наговестио и у кратким непотпуним потезима изнео. Но све ситне мане у карактеру тако великог човека нису у стању да га учине драмским кривцем. Он се по оному, што из повеснице о њему знамо, није ставио у противност са општим, вечи-

тим, етичним законима морала и правде. Имао је погрешака, које имају и најидеалније појаве људске повеснице, но те мане нису му испуниле срце и разум, нису биле мотиви за рад и тежње приповнато великана и највећег владара српског. Драмски писац огрени се без довољног основа о пијетет васцелог Српства у оном моменту, кад Душана учини драмским кривцем и кад му онаква својства подмеће, за која народ — по познатој слабости својој — не ће да чује, не ће да зна. На српској позорници не може постати популарна и омиљена драма, која због малих споредних мана казни оног свог јунака, чије је неоспорне врлине признала српска повесница па и цео образовани свет.

— Добили смо наставак Карићеве „Србије“ (стр. 449.—672.), у којем је реч о саобраћајним средствима (путеви водени и сувоземни; пошта и телеграф); даље о држави (име државно; грб краљевине Србије; историја постајања Србије; облик државни и устав; државна управа (подела државних послова; држава и школа; држава и црква; држава и дељење правде; држава и војска; државно газдовање; управна подела и управа; утицај државне и управне организације на укупни развитак Србије); и најпосле о пределима и знатним местима. (Подриње; Посавина; Београд и његова околина). У овом делу има седамнаест лепо изражених слика, већином од професора Шмита и В. Тителбаха.

— Дошла нам је друга свеска прве књиге списа Стјепана Митрова Љубише. Ова свеска опсиже шест табака а настављена је у њој и довршена „Скочидјевојка“ и започета је „приповијест црногорска средином осамнаестог вијека“ под натписом „Шћепан мали“.

— Тражећи у „Завичају“, не бисмо ли и тамо наишли на превод ког руског песничког дела, опазисмо у последњем броју тог листа оно обећање: „Роман „Фромон млађи и Рислер старији“, (написао Француз Алфонс Доде а почео превађати А. Хадих), којег не довршисмо у нашем листу, изаћи ће, ако не друкче, свакако као засебна књига“. Од тога обећања сво ће за који дан проћи и десет година а обећање остаде још једнако — обећање.

— „Злочин и казна“, роман Достојевскога, почео је већ излазити у преводу Јефта Др. Угричића. Баш смо пре неки дан добили прву свеску прве књиге. Из предговора преводиочева видимо, да ради на литерарној студији о животној и раду Достојевскога те ће у истој опширно говорити и о „Злочину и казни“. Ту своју студију обелоданиће преводилац, кад српска публика бар три већа романа тога писца буде имала у својим рукама.

— Добили смо Glasnik hrvatskoga naravoslovnog društva (бр. 4.—6. Јули—Децембар 1887.), што уређује председник тога друштва Спиридијон Брусина. У тој свесци читамо, да то друштво броји 4 почасна члана (међу овима је био и наш велики покојник Панчић), 12 утемељилаца и 210 редовних чланова (32 завода и 178 приватних лица, међу овима и Владан Арсенијевић, професор препарандије у Карловцу, Мојо Медић, професор у великој реалци у Земуну и Јован М. Жујовић, професор велике школе у Београду). За тим пописом долази извештај о главној скупштини наравословног друштва,

која је одржана 30. децембра 1887. Још има попис академија, друштава и редакција (103.), којима наравословно друштво у замену даје своје публикације, на попис књига, које су год. 1887. приспеле за друштвену библиотеку, било у замену било на дар. А главни је садржај свесци ово: 1. Грађа за флору Дубровачку. Део први. Написао Лујо Адамовић. 2. Брионити Загребачке околице. Део први. Прави махови. Описао их и опису додао кључ за опредељење породица и родова др. А. Хајнц. 3. Излет у Подсусед у Загребачкој околици месеца новембра. Написао др. Г. Хорват у Будимпешти. 4. Eine neue Milbe aus Bulgarien. Од дра Ј. Карпелеса из Беча. 5. Il genere Heterakis Dujardin. Lavoro monografico per Michele Stossich. Под рубриком Razne viesti пише проф. М. Микшић из Карловца о потресу и метеору у Карловцу 23. окт. 1887.; даље саопштава проф. М. Катурић из Задра неке ихтијолошке белешке и проф. Г. Коломбатовић из Сплета описује специјес Dysopes Cestonii (слепи миш) по примерку, који је снао са високе једне куће у Сплету и њему жив донесен. Најпосле видимо међу тим равним вестима и то, да је у часопису „Leopoldina“, што издаје царска немачка академија природних наука Leopoldino-Carolina, у свесци 23. од ланске године прави члан те академије Драгутин О. Чех саопштио кратак животопис покојног Словенца Фрање Ерјавца, чију смо смрт и ми лане у „Стражилову“ јавили нашим читаоцима (види наш лист од ланске године на страни 90.) У Чеховој животописној цртици — вели Glasnik — спомињу се велике заслуге покојног Ерјавца за популаризовање природних знаности у нас на југу а и његове заслуге на пољу белетристике. — Из ове свеске Glasnika прештампан је у засебну књижицу говор С. Брусине, који је држао приликом главне скупштине наравословног друштва од 30. децембра 1887.

ЧИТУЉА.

У очи наших Благовести, 24. марта о. г. умрло је у Петрограду један између најдаровитијих млађих приповедача руских **Всеволод М. Гаршин** у 31. години живота. Колико је нама познато, издао је до сада две књиге својих приповедака, (1882. и 1885.) Он је познат у новије време и у нашој књижевности. 1. бр. Doma i svieta донео је у преводу Камилла Зајчића приповетку његову „Четириједна“, коју је, као што смо у прошлом броју нашега листа јавили, превео и Јефта Угричић, променивши јој натпис у „Крај лешине“. Гаршин је поред Корољенка (с којим би се могао упоредити наш Л. К. Лазаревић) највише обећавао међу млађим снагама, које се затекло на пољу руске приповетке после смрти непосредних ученика Гогољевих: Гончарова, Тургењева и Достојевскога. Још кад је изашла прва књига Гаршинових приповедака, ушао је у очи Тургењеву, те се овај почео у својим писмима из иновемства распитивати за њ. — И ми смо били хтели, да упознамо наше читаоце са овим даровитим писцем руским, но смрт његова нас ето прстиже. Но тим пре ћемо у једном од идућих бројева гледати да донесемо коју његову приповетку, да се и наши читаоци увере, колико је много изгубила новија руска појевина у рано преминуломе Гаршину.

САДРЖАЈ: Успомене. 1. Прве песме. Приказано Н. В. Ђорићу. Од Вл. М. Јовановића. — Посавчева трешња. Написао др. Иван Тавчар. Са словеначког Вељко М. Лукић. — Моме другу. Песма од Љубинка. — Забављачица. (Наставак.) — Гледао сам море... Песма Јосипа Берсе. — О кнезу Лаазу. (Наставак.) — Листак. Вукова писма Никанору Грујићу. Објавио Вл. Красић. I. II.—Ковчежић. Књижевне белешке. — Читуља.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 ф. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожича у Београду.